

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת סנהדרין - דף עו

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

לכבד את האשה - סגולה לעשירות

הביאה הגמ' ברייתא, האוהב את אשתו כגופו ומכבדה יותר מגופו עליו נאמר "וידעת כי שלום אהלך", וביארו בתוס' חכמי אנגליה, אדם אוהב את עצמו זה מציאות ולא שייך בזה שיאהב אחר יותר מעצמו, לכך אמרו אוהבה כגופו, מאיך לגבי כבוד שענין הכבוד לדבר שיש בו נכבדות כתכשיטים וכד' בודאי שיש בו מידה של מכבדה יותר מגופו.

מבואר בגמ' בב"מ (נט) שלמד רבא את בני מחוזא, כבדו את נשותיכם כדי שתעשירו. ודבר זה למדו מסיוד מדברי התורה אצל אברהם אבינו שאין הברכה מצויה בביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר "ולאברם הטיב בעבורה" (בראשית יב, טז).

החתם סופר בביאורו לתורה (חומש תורת משה בפרשת נשא) הביא את דברי רש"י שביאר, מה ענין שנמסכה פרשת סוטה לדין מתנות כהונה. מבאר רש"י, שאם אדם אינו נזהר לתת את המתנות לכהן, סופו שיצטרך להגיע לכהן כדי להשיקו את אשתו מים מרים.

מקשה החת"ס שדבר זה הוא פלא מהנהגת האנשים, איך יתכן שאדם מעבד את מתנות הכהונה אצלו, בעוד שכולם יודעים את הגמ' במסכת ברכות (סג, א) שזהירות במתנות כהונה, זו סגולה בדוקה לעשירות, ומי ימנע מסגולה המפורשת בתלמוד.

אומר החת"ס, מצאנו עוד סגולה לעשירות בתלמוד, כנזכר בב"מ שאמר רבא לבני מחוזא, המכבד את אשתו נעשה עשיר. אומר החת"ס, אמת, כולם מחפשים סגולה לעשירות, זה סומך על סגולה זו וזה סומך על סגולה אחרת. לפיננו יש אדם שכיבד את אשתו וסמך על סגולה זו, ובעקבות כך נמנע ולא הקפיד על מתנות כהונה. ע"ז ביאר רש"י אם נמנע אתה מלהביא מתנות כהונה, סופך שתצטרך את הכהן לצורך פרשת סוטה.

לפי"ז מבאר החת"ס את דברי הגמ' בתחילת מסכת סוטה. מבואר שם, כאשר אשה נחשדה בזנות, נקראת בפי התורה "סוטה", אף שלא ברור שעשתה את המעשה הרע. כל פרשת סוטה נכתבה על מצב של ספק, ומעתה צריך להביא לבית המקדש כדי שהמים המרים שנמחק עליהם שם המפורש מפרשת סוטה, יבדקו אותה.

לאורך המסכת נלמדים ההלכות התלויות בגביית הנזירות ובדיקת המים או אי בדיקת המים. הלכות רבות נאמרו מתי האשה שותה ומתי לא וכד'. אחת מההלכות שנזכרים שם (כת, א), שכאשר האיש אינו מנוקה מן העוון אין המים בודקים את האשה. אם כן, שואלים הרבה מן האחרונים, לאחר שאמר ר"ל שזיווג של אדם הוא לפי מעשיו (סוטה ב, א), וביאר רש"י, שהקב"ה מתאים לצדיק צנועה ולרשע פרוצה, א"כ כלפי מה אמרו שהמים בודקים את האשה, צדיק וצנועה לא יחשוד בה ולא יקנא וכו'. ואם הוא פרוץ, אף אם אמנם יקנא לה, היות והוא פרוץ אינו מנוקה מעוון, הרי למדנו שאין המים בודקים את האשה בכה"ג שהאיש פרוץ. הרבה תירוצים נאמרו בסוגיא זו.

מבאר החת"ס ע"פ יסוד דבריו, אמר ר"ל מזווגו זיווגו של אדם לפי מעשיו, פרוצה לרשע - עונו, שלא הפריש מתנות כהונה, ולכך צריך להגיע לכהן. על עוון הזה לא אמרו שאין המים בודקים. רק על עוון פריצות אמרו שאין המים בודקים. ואותו אדם רשע שלא הקפיד על תניית מתנות כהונה, עתה צריך להגיע לכהן לפרשת סוטה.

נותן סלע לעני - זה מצוה או לא?

מבאר ברייתא, המלוה לעני סלע בשעה שהוא דחוק, עליו נאמר "אז תקרא וד' יענה". מבואר שלתת סלע לצדקה בשעה שהוא דחוק יש בזה מצווה.

ותמחה תוס' (ד"ה והמלוה) מסויגת בגמ' בחגיגה שנחלקו האמוראים בביאור הפסוק "צרות רבות ורעות" שלדברי שמואל הפסוק מתבאר על הממציא לעני מעות בשעת דחוקו, משמע שאין זה דבר נכון ולא ראוי לעשות.

וביאר ר"ת שבסוגיא שלנו נזכר לטוב היות מדובר שהעני זקוק לכסף לצורך מזונות. מאיך בדברי שמואל בגמ' בחגיגה הנזכרת מדובר שהמלוה דוחקת לגבות ממנו מס וגולגוליות וארנוניות ואם לא היה מוצא מעות לשלם, היו מניחים אותו, וכאשר אותו מלוה דואג לו לכסף גורם שהמלוה תדחוק אותו ותתבע אותו, ולאחר זמן בא המלוה וטורף ביתו ושדותיו ומפסיד, ולכן מוגדר צרות רבות ורעות. ועי' עוד מה שביאר.

על הפסוק המבואר בגמ' בחגיגה שלמדו שפעמים אדם יכול לגרום רע וצרה לחברו כאשר ממציא לו מעות שלא בזמן הנכון ביאר בכתב והקבלה (פרשת וילך) "צרות רבות ורעות" רעות אלו רעות בכמות וצרות אלו צרות באיכות. מה ביאר דבריו.

שואל מרן האב"ע (הקדמה לחלק נשים), צריך להבין בפסוק שמתחיל "ומצאוהו רעות רבות וצרות", ובהמשך מסיים הפסוק "מצאוהו הרעות האלה". מדוע מתחיל ברעות וצרות, ומסיים ברעות בלבד.

מבאר האב"ע עזרי, "רעות" זה גוף הרעה, גוף היסורים, העונש עצמו. "צרות" לא מתפרש על העונש עצמו, אלא על המצב הסובב את האדם, ממשמעות המילה "צר". לפעמים נפלה רעה על האדם, אולם מצבו הנפשי והייסורים שנגרמים לו מחמת אותה רעה, כה גדולים ומייסרים, לא מחמת עצם "הרעה", אלא מחמת הסיבות המסובבות את העניין. כגון אדם רח"ל חלה במחלה, "הרעה" זה המחלה. אולם היות והמחלה נפלה עליו בזמן מסויים, או כאשר נמצא במקום מסויים, ואילו לא היה באותו אזור או באותה רמה, המחלה הייתה פחות מצערת אותו. זה ה"צר" שב"רעה". זה לא מחמת עצם המחלה, אלא מחמת הסובב.

אומר מרן הרב שך זצ"ל, זה מה שאומר הפסוק, "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתיו פני מהם והיה לאכל ומצאוהו רעות רבות וצרות", כאשר חסר לאדם בטחון בד' יתברך, כאשר יש לו חסרון באמונה, אז בכל "רעה" יש גם "צרה", מלבד העונש שהטיל עליו הקב"ה, יש לו אף יסורים שנשברה רוחו והעולם נראה לו חשוך וצר. אולם כאשר יאמר "על כי אין אלהי בקרבי מצאוהו הרעות האלה", כאשר מגיע להכרה בבורא עולם, ומבין שכל הרעות באות לו מחמת חסרון ד' בקרבו, אז הוא מבין שזאת רק "רעה", הקב"ה הענישו ורוצה בטובתו, ושמיגע להבנה זו, ממילא יש לו רק "רעות", כאן כבר אין את ה"צרות". מה ש"צר" לאדם זה רק מחמת שחושב שיכול להיות לו יותר טוב, וחסר לו בהכרה בריבון כל העולם שהוא מסובב כל הסיבות. וכאשר מגיע להכרה זו, אין לו "צרה" כי אם רעה. וזה הפתח הגדול לתשובה.

כפי שרצו ללמוד קרובת עצמו מקרובת אשתו (לחייב שריפה באם אמו כדרך שחייבו באם חמותו), רצו ללמוד **שכלת אשתו** (נשואה לבן אשתו, שאינו בנו) כדרך שכלתו אסורה, **ביאר אב"י** "אשת בך היא" ואין לחייב אשת בנה. **לדעת רבא**, **למ"ד אב"י מינה ומינה**, היה מקום ללמוד כדרך שכלתו אסורה אף כלת אשתו אסורה, ויש לחייב סקילה כדרך שכלתו בסקילה. **ויש לפרוך למ"ד סקילה חמורה**, שהחמירו בכלתו משום שעל אמו חייב סקילה, ואין ללמוד לכלת אשתו שהרי חיוב חמותו רק בשריפה. **ועוד יש להקשות**, כשם שבאמו וכלתו יהיה הדין בסקילה, כך צריך להיות בחמותו וכלת אשתו ששניהם בשריפה. **ולמ"ד שריפה חמורה**, נשאר הקושיא השניה. **ולמ"ד דון מינה ואוקי באתרא**, היה מקום ללמוד כשם שכלתו אסורה אף כלת אשתו, ודווקא בכלתו יש סקילה, אבל בכלת אשתו יהיה בשריפה בדומה לחמותו. **ויש לפרוך למ"ד סקילה חמורה**, קרובותיו חמורים שהם בסקילה ולכך אסרו כלתו, לגבי קרובות אשתו שהם בשריפה אין לרבות כלת אשתו. **ועוד יש לפרוך** שאין ללמוד מחמותו שיהיה שריפה, כשם שלגבי חלוק עונש כלתו (סקילה) מעונש בתו (שריפה), כך לגבי בת אשתו בשריפה וכלתה יהיה בסקילה. **ולמ"ד שריפה חמורה** יש לפרוך מחמת הקושיא השניה. **המקור לבתו מאונסתו, לאב"י** ק"ו מבת בתו. **ואין זה עונש מן הדין** שיש כאן גילוי חילתא בלבד. **לרבא בשם רבי יצחק בר אבדימי**, גז"ש "הנה" "זמה". **אב"י של רבי אבין למד**, ממה שיתרה התורה את המילה "איש" בפסוק "ובת איש כהן" **למדנו** שאף בת של איש שבעולה מתחייב שריפה. **וא"כ היה צריך להיות** שלא יהיה שריפה בבעול בתו מאונסתו, שהרי בת כהן שדינה בשריפה רק היא בשריפה ולא בעולה. **אמר אב"י**, "את אביה היא מחללת" אולם בבא על בתו אביה מחללה. **לרבא**, בבת כהן התורה הוציאה על דינה מישראלית לכהנת, אבל אם נוציאו מבא על בתו, יהיה פטור לגמרי שהרי בא על הפנויה בהכרח דינו כדינה.

אזהרה למדנו, ורבא ורבא מהמקור שהביאו לגבי עונש. **ואב"י של רבי אבין ביאר רבי אילעא** "אל תחלל את בתך להזנותה". **שאל רבי יעקב אחיו של רב אחא בר יעקב**, שהרי פסוק זה בא ללמד שאין לאב למסור בתו לביאת זנות. **מבאר הגמ'** ממה שכתוב "לא תחלל" ולא נאמר "לא תחלל ב' הדברים. **ביאר רבי מני**, אב"י ורבא ילמדו מהפסוק הנזכר שאין להשיא בתו לזקן שלא תקבל אותו ותזנה תחתיו, כפי שנחלקו **לדעת ר"א** "אל תחלל את בתך להזנותה" לא להשיא בתו לזקן, **לר"ע** לא להשהות את בתו בוגרת.

אמר רב כהנא בשם ר"ע, אין לך עני בישראל אלא מי שהוא רשע ערום שחושך בדמי שפחה ומשהה בתו בוגרת. **עוד אמר**, תיזהר ממי שיועץ להגאנתו.

אמר רב יהודה אמר רב, אדם שמשאי בתו לזקן, **לקטן**, המחזיר אבידה לגוי עליו הכתוב אומר "למען ספות רהוה את הצמאה לא יאבה ד' סלוח לו", כלומר מי שמחבר ב' דברים שאינם יכולים להתחבר. **שואלת הגמ'**, אוהוב את אשתו והמכבדה יותר מגופו, המדריך בני ובנותיו בדרך ישרה, **המשיא אותן בעודם קטנים סומך לפרוך**, עליו נאמר "וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא", **א"כ** מבואר שדבר טוב להשיא קטן. **מבאר הגמ'** שסומך לפרוק שונה. **למדו בברייתא**, האוהב את שכניו, מקרב את קרוביו, נושא בת אחותו לאשה, המלוה לעני סלע בשעה שהוא דחוק, עליו נאמר "אז תקרא וד' יענה".

ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה בתו הוא יכיל וישרפו **אתו ואתהו**, **לאב"י** נחלקו רבי ישמעאל ור"ע במשמעות הדרשה, **לדעת ר"ע** "אתהו" מתפרש על ב' נשים שחייבים בשריפה, ולכן חייבים להעמיד בחמותו ואם חמותו, שהרי אם באשתו של באשתו הוא מותר. **ולדעת רבי ישמעאל** "אתהו" הכוונה לאחת מהן ממילא האיסור של "אם חמותו" נלמד מדרשה. **לדעת רבא** נחלקו בדין, **לשיטת רבי ישמעאל** יש חיוב שריפה אפילו שרק אחת מהן נמצאת, היינו אף אם אשתו מתה יש חיוב שריפה על חמותו. **לדעת ר"ע** רק כאשר אשתו וחמותו בחיים יש חיוב שריפה.

חיוב טיפה, רוצח ואגשי עיר הנדחת. רוצח שהכה את חברו באבן או בברזל, או החזיק אותו בתוך המים או בתוך האש באופן שלא יכיל וישרפו **אתו ואתהו** ויכול לצאת ובכ"ז מת, פטור. **שיסה בו כלב או נחש**, פטור שאין כאן מעשה בידים. **אם השיך בידיו את הנחש על חברו, לרבי יהודה**, חייב. **ולרבנן**, פטור.

בלשון הפסוק נאמר "ואם בכלי ברזל" "ואם באבן יד" "בכלי עץ יד", **ברבזל** לא נאמר שיעור "יד" כיון שדבר מתכת הורג אף בלא שיעור שמחט וכד', **אבל עץ ואבן** אין דרכם להרוג אא"כ יש בהם שיעור אחיזת יד. **וכך אמר רבי** גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהברזל ממיט בכל שהוא **ולכן אמרה בו התורה** שיעור. **ומבאר הגמ'** שיהא באופן שדקר אותו בחוץ, **אבל** במכה ברזל תמס דמים בו כאבן וכו' אם יש בו שיעור מכה או לא. **במשנה יש בו חיזוישים** בדין רוצח, **א"ע"פ שלא דחף** אותו למים או לאש, אבל אם מחמתו לא יכול לצאת כגון שאחזו, חייב. **ולאידך ניסא כאשר דחף אותו**, אבל כאשר יכול לצאת, פטור. המקור של "כבש" כלומר מנע את חירותו ומנע את הצלת חייו, **ביאר שמואל** "או באיבה" **לרבות** מי שמונע את ההצלה שנחשב הורג בידים.